

Project Buitenkans

Actieplannen

Zicht krijgen

Signaleren

Gestructureerde aanpak

Samenwerken met leerlingen

Contact met ouders

Schooljaar 2023/2024

Toolkit

Aanwezigheid en welbevinden

versie 2

Van Haagse scholen voor Haagse scholen

Omdat ieder verzuim en elke
leerling telt

Voor copa's, SOT-consulenten, professionals in het JES
en schoolbesturen en -directies

Deze toolkit is tot stand gekomen in samenwerking met Haagse vo-scholen
vanuit het Samenwerkingsverband Zuid-Holland West, mogelijk gemaakt door
Project Buitenkans.

Inleiding

De eerste tekenen van verzuim herkennen. Direct handelen, vanuit een data-gestuurde aanpak. Welbevinden bespreekbaar maken. Zo'n preventieve aanpak wérkt. Dat zien we in de praktijk op scholen. Waar jongeren, ouders, school en de partners in het JES samenwerken in een gezamenlijke aanpak.

In het onderwijs zijn de gevolgen van de coronamaatregelen nog elke dag voelbaar, dat vraagt om actie. Een preventieve aanpak van verzuim is nodig en wordt gelukkig breed omarmd, óók in politiek Den Haag. De komende tijd verandert er veel rondom het thema aanwezigheid.

In deze Toolkit staat het begrip aanwezigheid centraal - plus de bredere gedachte hierachter. Want alle jongeren hebben recht op passend onderwijs. Uiteindelijk willen we dat ze allemaal een startkwalificatie krijgen. Dat ligt aan de basis van de focus op aanwezigheid en het welzijn van jongeren.

Focus op aanwezigheid

Een preventieve aanpak van verzuim begint bij aandacht en waardering voor aanwezigheid. En bij oog hebben voor de mentale veerkracht van jongeren. Oftewel: hun welbevinden. Leerlingen die goed in hun vel zitten en het naar hun zin hebben op school, gaan vaker naar school. Daarnaast hebben ze meer zelfvertrouwen en zijn ze weerbaarder. Hierdoor kunnen ze:

- zich beter inleven in een ander
- beter omgaan met emoties van zichzelf en anderen
- hechtere relaties opbouwen
- beter leren en presteren op school

En zullen ze minder snel verzuimen.

Aan de slag met deze toolkit

Verschillende vo-scholen in de Haagse regio zijn aan de slag gegaan om aanwezigheid gericht te bevorderen. In deze toolkit deelt Project Buitenkans de inzichten, tips en oplossingen met alle scholen in de regio. De opbrengsten van Haagse scholen voegen we in de loop van het jaar toe aan deze toolkit.

We bieden handreikingen ter verbetering van aanwezigheid en welbevinden. Deze zijn voor copa's, SOT-consulenten van de SWVZHW, professionals in het JES en schoolbesturen en -directies. We nodigen je uit om de tools te benutten die voor jullie school helpend zijn.

Aandacht voor welbevinden

In onze aanpak staat 'aanwezigheid' centraal, niet 'verzuim' of 'afwezigheid'. Want méér aanwezigheid is voor ons de beste stap in de preventie van verzuim. Tegelijk zijn welbevinden en aanwezigheid onlosmakelijk verbonden. Als we met Haagse jongeren spreken over aanwezigheid op school gaat het al snel over hun welzijn. Door jongeren te zien, op tijd in te grijpen, kunnen we het verschil maken.

Veelgebruikte afkortingen

COPA	Coördinator passend onderwijs
SOT	School Ondersteuningsteam
SWVZHW	Samenwerkingsverband Zuid-Holland West
JES	Jeugdhulp en School
JGZ	Jeugdgezondheidszorg

Actieplannen in deze toolkit

 Actieplan

Zicht krijgen

 Actieplan

Signaleren

 Actieplan

Gestructureerde aanpak

 Actieplan

Samenwerken met jongeren

 Actieplan

Contact met ouders

Actieplan

Zicht krijgen

☆ Succesfactor

Maak het belangrijk

☆ Succesfactor

Samen verantwoordelijk

☆ Succesfactor

Visuele weergave

☆ Succesfactor

Intern bespreken

☆ Succesfactor

Blijf monitoren

Zicht krijgen

Omdat elke aanwezigheid en iedere leerling telt

Aanwezigheid verbeteren, vraagt allereerst om goede monitoring. Verzuim goed registreren is een basisvoorwaarde. Oók om zicht te hebben op de achterliggende reden van (geoorloofd) verzuim. Want vroeg ingrijpen lukt pas, als een haperende aanwezigheid direct op de radar komt.

Maar hoe herken je de eerste signalen van mogelijk langdurig verzuim? Hoe haal je het maximale uit je leerlingvolgsysteem? En hoe ga je daar slim mee om? Dat vraagt om een andere manier van werken, waarbij je méér haalt uit beschikbare data.

Inzet van data stelt je in staat om:

- leerlingen te monitoren op individueel niveau.
- risico's en kansen te zien op groepsniveau.
- schoolbreed systematisch te verbeteren.
- te identificeren welke middelen nog nodig zijn.
- interventies inhoudelijk te evalueren.
- participatie van ouders, leerlingen en leraren te verbeteren.
- aanwezigheid te verbeteren vanuit actuele data.

Vo-scholen in de Haagse regio zijn bezig met dit onderwerp. Hierbij valt of staat alles met bijhouden wat je wil weten: de aanwezigheidsregistratie. Het is belangrijk om te bepalen wat je gaat bijhouden en waarom. Alleen zo krijg je betrouwbare data die je ook daadwerkelijk nodig hebt en gaat gebruiken.

In dit actieplan vind je praktische oplossingen voor meer bewustwording van aanwezigheid en registratie. Kies zelf welke tools voor jullie school helpend zijn.

☆ Succesfactor

Maak het belangrijk

Ieder verzuim telt, geoorloofd of niet

De eerste tekenen van verzuim herkennen en direct handelen, dat werkt. Een data-gestuurde aanpak geeft je school up-to-date inzicht. En een beeld van jongeren in de gevarenzone. Vaak ben je bij hen nog op tijd om in te grijpen met begeleiding.

Maar dat werkt alleen als je aanwezigheid op school belangrijk maakt. Registreer daarom ieder verzuim van elke leerling, óók geoorloofd verzuim. En ga uit van totale aanwezigheid.

Een aandachtspunt hierbij is een uniforme registratie. Gebruik hiervoor herkenbare, eenduidige codes. Ingrado (branchevereniging voor leerplicht) adviseert de volgende codes in hun Handreiking aanwezigheidsregistratie:

A	Aanwezigheid
Z	Ziek
OA	Ongeoorloofd afwezig
TL	Te laat
V	Verlof
G	Gewichtige omstandigheden
D	Dokter, tandarts etcetera
S	Schorsing
VW	Verwijdering

Focus naast registratie ook op het positieve, dat stimuleert. Bijvoorbeeld door een hoge aanwezigheid in de klas te vieren. Of doe een challenge met collega's. Wie was het hele schooljaar steeds op tijd met het invoeren van de aanwezigheidsregistratie?

 Meer lezen? Je vindt algemene tips en adviezen in de [handreiking aanwezigheidsaanpak](#) van Ingrado.

Samen verantwoordelijk

Voortgang monitoren en successen vieren

Tegelijk kun je de registratie gebruiken om trends te ontdekken in de klas en school. Hiervan zijn overzichten uit te draaien. Wijs bij voorkeur één verantwoordelijke aan voor de uitdraai, bijvoorbeeld de applicatiebeheerder of dataspecialist van de school.

Monitor en bespreek vervolgens de aanwezigheidsgegevens bijvoorbeeld wekelijks in klein verband, zoals in een aanwezigheidsteam (zie succesfactor 2 in 'Ge-structureerde aanpak'). En bespreek het maandelijks met het hele team tijdens een team-/mentorenoverleg. Stel samen haalbare doelen en vier successen.

1. Analysedashboard

Verschillende aanbieders maken de data inzichtelijk in een dashboard. Zoals TIG, een partner van Magister. Hier vind je hun [stappenplan \(pfd\)](#).

2. (Externe) dataspecialist

Een dataspecialist kan de gegevens uitdraaien en analyseren. Via training on the job kan hij of zij eventueel ook een collega op school opleiden.

Als school monitor je ook jaarlijks de sociale veiligheid. Dit helpt je om welbevinden en een positief schoolklimaat te bevorderen. Voor het meten van welbevinden zijn verschillende instrumenten beschikbaar. Benut de expertise van bijvoorbeeld Pharos van [Welbevinden op School](#). Ook de [GGD Haaglanden](#) kan je verder helpen.

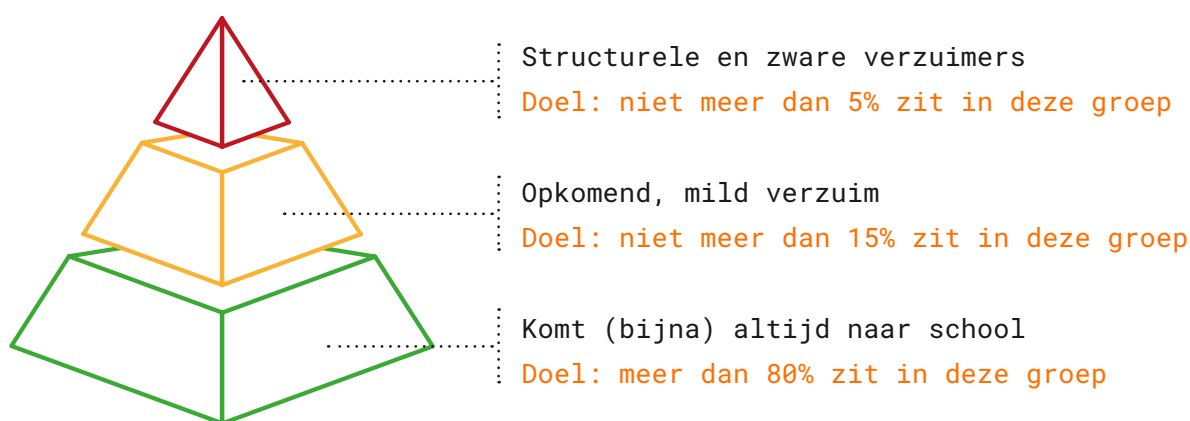
 Met de vragenlijst [Jij en je gezondheid](#) van de JGZ breng je het sociaal-emotioneel welbevinden van leerlingen en de sociale veiligheid op school in kaart.

☆ Succesfactor

Visuele weergave

Zodat elke leerling zich gezien voelt

Een goede registratie helpt om leerlingen te monitoren en op tijd het gesprek aan te gaan. Een hulpmiddel is om de data grafisch vorm te geven. Bijvoorbeeld met onderstaand Multi Tiered, Multi Dimensional System of Supports (MTMDSS) framework.

🔗 Bekijk de [masterclass over het MTMDSS framework](#).

Waardevol voor leerlingen en ouders

De visuele weergave kan leerlingen motiveren om naar school te komen. Bijvoorbeeld door tijdens het mentoruur klassikaal te spreken over aanwezigheid. Waarom was die de afgelopen tijd hoger of lager?

Dit kunnen leerlingen vervolgens meenemen in hun mentor-ouder-leerling-gesprek. Dat maakt deze visuele weergave ook voor ouders waardevol. Belangrijk voor de opvolging: geef een maand later een update, in dezelfde vormgeving. Hierover kunnen leerlingen weer het gesprek aangaan en successen vieren. En ouders ontdekken of interventies hebben gewerkt.

Aanwezigheid als rapportcijfer

Het Esloo College en Maris College Bohemen in Den Haag treffen voorbereidingen om de totale aanwezigheid in procenten standaard op te nemen in het rapport.

Intern bespreken

Samen aanwezigheid aanpakken

Administratie is één. Data benutten een tweede. Je kunt patronen ontdekken door aanwezigheidsgegevens wekelijks of maandelijks te analyseren op leerling-, klas- of schoolniveau.

Aan de slag met data

Op WijdOp vier scholen in Den Haag is een aanwezigheidsteam samengesteld. Dit team bestaat uit een teamleider, verzuimcoördinator, administratieve medewerkers, een mentor en de copa. Zij stellen gezamenlijke doelen en monitoren de voortgang op basis van de maandelijks uitdraai van de overzichten van aanwezigheid. De data-specialist of applicatiebeheerder binnen de school draait de overzichten uit. Met dit stappenplan en excel bestand (downloaden onderaan de pagina) kun je de aanwezigheid op jouw school inzichtelijk maken volgens het MTMDSS-framework.

 Stel concrete doelen voor de aanwezigheid per school en klas. Zo is aan het einde van het jaar duidelijk wat de successen zijn.

Bepaal samen hoe jullie dit gaan waarmaken en wie daarvoor verantwoordelijk is, werk bijvoorbeeld met een actielijst. Vervolgens is het van belang om regelmatig te evalueren. Actuele data kan hierbij waardevolle inzichten geven.

 Communiceer duidelijk naar collega's waar ze het voor doen. Waar wordt de data die zij registreren voor gebruikt en wat zijn de effecten daarvan? Laat dit terugkomen in het maandelijks overleg van de school, aangestuurd door teamleiders.

☆ Succesfactor

Monitoren

Steeds meer preventief gaan werken

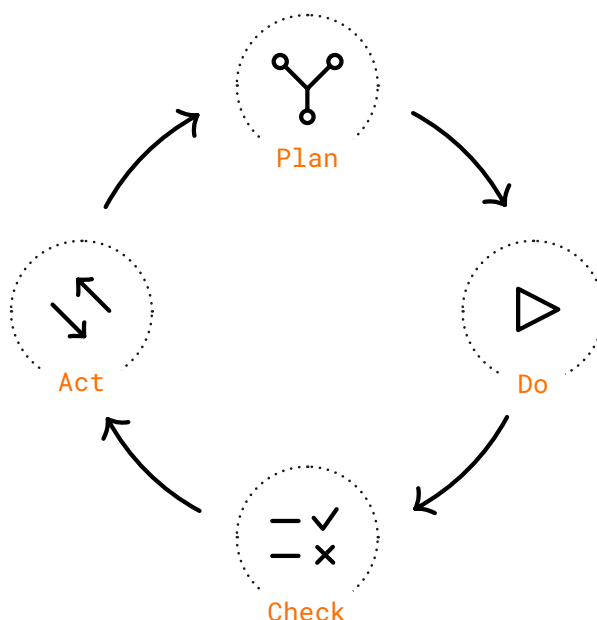
Tot slot is de vraag: wat doe je met de uitkomsten? Het is belangrijk om dit te bespreken met alle collega's en samen actie te nemen. Bijvoorbeeld elk kwartaal. Hier zijn structuren voor, zoals de Plan-Do-Check-Act-cyclus (PDCA-cyclus).

Plan: In deze stap stel je samen een plan op, met SMART-doelstellingen.

Do: Je voert het plan uit en registreert continu de activiteiten en prestaties.

Check: Vergelijk de resultaten met de doelstellingen. Bepaal of er verschillen zijn en waar dit aan ligt.

Act: Je stuurt de aanpak bij, zodat jullie als team – met een beslissingsbevoegde, zoals een teamleider – alsnog de beoogde resultaten halen.

Het doel van deze gestructureerde evaluaties is om samen te leren van de data. Zo creëer je een dialoog en werk je samen aan een preventieve aanpak voor meer aanwezigheid op school.

Actieplan

Signaleren

☆ Succesfactor

Investeer in contact

☆ Succesfactor

Signalen herkennen

☆ Succesfactor

Aparte signaleerders

☆ Succesfactor

Een goed gesprek

☆ Succesfactor

Reflecteer op eigen handelen

Signaleren

Omdat een preventieve aanpak werkt

Als een leerling goed in zijn vel zit en het naar zijn zin heeft op school, is hij/zij vaker aanwezig. Aanwezig zijn op school betekent daarom ook: gezien worden. Dat er aandacht is voor hoe het met leerlingen gaat, voor hun welbevinden. Door hun ouders en op school. De basis van signaleren is: leerlingen kennen, interesse tonen. Zodat je veranderingen kunt zien en op tijd kunt ingrijpen.

Dit is altijd een wisselwerking. De school, jongere en ouders/verzorgers doen dit samen. Want er kunnen naast de schoolsituatie meer redenen zijn voor een haperende aanwezigheid. Misschien gaat het niet goed met de leerling zelf, zit die niet lekker in zijn vel of speelt er thuis iets.

Hoe herken je signalen? Dat heeft alles te maken met je eigen referentiekader, jouw ervaring en professionaliteit. Als leraar ben je jouw eigen instrument.

In dit actieplan vind je hulpmiddelen om met signaleren meer grip te krijgen op aanwezigheid en welbevinden van je leerling. Jij maakt de keuze welke tools je verder helpen. Geïnspireerd worden door échte verhalen, over hoe je met kleine gesprekken een groot verschil kunt maken? [Lees hier het boekje 'Kopzorg. Kleine gesprekken over grote gevoelens' - en hoe belangrijk die zijn.](#)

☆ Succesfactor

Investeer in contact

Geef ruimte voor een gesprek

Verminderd welbevinden bij een leerling is een belangrijk signaal voor de school. Maar dit signaleren, kan een uitdaging zijn. Bijvoorbeeld omdat pesten of het ervaren van druk zich niet alleen op school afspelen. Of omdat een leerling zich terugtrekt.

Als leerlingen hun docent of mentor vertrouwen, delen ze eerder wat er speelt. Door welbevinden te signaleren, voorkomen we problemen.

Grip op aanwezigheid en welbevinden begint dus met contact. Ook als het wél goed gaat. Vraag vanuit interesse hoe het gaat, ook als er (nog) niets aan de hand lijkt te zijn. Merk je dat het minder gaat? Ga dan vanuit interesse in gesprek.

 Lees de handreiking [Preventief werken aan sociaal emotionele ontwikkeling en welbevinden](#) voor concrete handvatten.

Hoe jij zelf in je vel zit, heeft tot slot invloed op hoe je naar het gedrag van leerlingen kijkt. En op hoe je een gesprek aangaat. Heb dus ook oog voor je eigen welzijn en dat van je collega's.

Signalen herkennen

Wat speelt er, is er iets veranderd?

Leerlingen doorgaan een sociaal-emotionele ontwikkeling. Maar wat is ‘normaal’ en wanneer kom je in actie? Oftewel: hoe herken je dat het minder goed gaat? Let op signalen.

Een signaal is eigenlijk elke verandering bij een leerling. Zoals een leerling die opeens heel druk is of juist heel stil. Of gedrag dat afwijkt van wat je zou verwachten van iemand van die leeftijd. Andere vragen die je kunt stellen aan collega's, maar ook aan de leerling zelf:

- Heeft de leerling vrienden?
- Komen de ouders op school voor gesprekken?
- Hoe is het gedrag in de klas?

Hoe jij zelf in je vel zit, heeft tot slot invloed op hoe je naar het gedrag van leerlingen kijkt. En op hoe je een gesprek aangaat. Heb dus ook oog voor je eigen welzijn en dat van je collega's.

In de praktijk: François Vatel

Op de vmbo-school François Vatel worden mentoren en het onderwijsteam getraind in de PMA-methode (progressive mental alignment). Deze vraagtechniek – waarbij de leerling ontdekt wat een trigger voor hem/haar is – biedt docenten inzicht en handvatten om (leer)belemmerende factoren bij leerlingen weg te nemen. Doelen die de school hiermee wil bereiken:

- Signaleren en ondersteunen bij beginnend verzuim, de oorzaak aanpakken.
- Constructief betere gesprekken voeren, zodat leerlingen zich gehoord voelen.

 In de handreiking [Signaleren voor het voortgezet onderwijs](#) lees je meer over tijdig signaleren op leerling- en klassenniveau.

☆ Succesfactor

Aparte signaleerders

Herken patronen in gedrag en data

Er zijn waardevolle patronen te herkennen in verzuimgegevens. Want jongeren gaan zelden van de ene op andere dag niet of veel minder naar school. Daarvóór zijn er kansen om signalen op te vangen.

Heb bij signaleren ook oog voor het welzijn van leerlingen. Vraag ze hoe het gaat. Ervaren ze stress, kunnen ze zich goed concentreren, gaan ze met plezier naar school? En hoe zorgen ze voor zichzelf als er wat speelt?

 Met de vragenlijst [Jij en je gezondheid](#) van de JGZ breng je het sociaal-emotioneel welbevinden van leerlingen en de sociale veiligheid op school in kaart.

Veel scholen hebben collega's die zich bezighouden met aanwezigheid, zoals de verzuimcoördinator. Het is waardevol als zij ook (met een collega) kijken naar het welbevinden van leerlingen. Zo'n integrale blik werkt.

Integraal oog voor welbevinden: een voorbeeld

De verzuimcoördinator signaleert in Magister dat een leerling al een paar keer te laat is geweest en ook al een aantal keer ziek is gemeld. Hij bespreekt dit met de mentor. De mentor blijkt ook ander gedrag in de klas te signaleren. Hij gaat in gesprek met de leerling. Niet over het verzuim, maar hoe het gaat.

 Analyseer verzuim- en aanwezigheidsgegevens maandelijks met het aanwezigheidsteam op drie niveaus:

- School: laat het onderwerp structureel terugkomen in vergaderingen.
- Klas: bespreek het met de klas en vier successen of vraag hoe het beter kan.
- Leerling: bespreek de aanwezigheid in combinatie met het welbevinden binnen de school met de mentor, de copa en eventueel partners.

Een goed gesprek

Bespreken in plaats van aanspreken

Merk je een signaal op bij een leerling? Geef daar dan snel opvolging aan en ga erover in gesprek met de leerling en eventueel de ouders.

Belangrijk is dat je de leerling niet aanspreekt op gedrag. Uit liever je zorg, heb interesse en geef vertrouwen. Vraag dóór zodat je leerling open kan vertellen. Let bij dit gesprek op het volgende:

- Luister met aandacht.
- Heb oprechte interesse.
- Stel open vragen.
- Stel je oordeel uit.

 Betrek jongeren bij het signaleren van welbevinden. Bijvoorbeeld met een [creatieve ontwerpsessie](#), waarbij jongeren op hun eigen school ideeën aandragen.

In de praktijk: 's Gravendreef College

Het 's Gravendreef College wil haar mentoraat versterken en investeert daarom in het verbeteren van competenties als signaleren en gesprekken voeren. Mentoren volgen daarom de trainingen [Oog voor signaleren](#) en [Grip op je gesprek](#). Trainingen van de [Jeugdformaat academie](#).

☆ Succesfactor

Reflecteer op eigen handelen

Sta bewust stil bij je gedrag in de klas

Als leraar ben je jouw eigen instrument. Jouw sociale en emotionele bekwaamheid en welbevinden hebben direct invloed op je leerlingen. Het is dus waardevol om regelmatig te reflecteren op je houding.

Zo sta je stil bij je houding en gedrag in de klas en ga je na of dit bijdraagt aan een positieve pedagogische vormgeving.

Drie voorbeelden hoe je dit concreet doet:

- Vraag feedback aan leerlingen. Laat ze bijvoorbeeld vragen invullen over de sfeer in de klas.
- Vraag collega's om bij je lessen te kijken. Observeer in elkaars klas en geef feedback.
- Richt intervisie in met collega's, om jullie professionaliteit te vergroten. De teamleider kan dit organiseren. Bespreek samen de mogelijkheden.

 Lees de handreiking [Preventief werken aan sociaal emotionele ontwikkeling en welbevinden](#) en ontdek tools om je welbevinden als leraar te verbeteren.

 GGD Haaglanden kan je helpen met bewezen effectieve interventies, inspiratie en ondersteuning bij [welbevinden op school](#).

Actieplan

Gestructureerde aanpak

☆ Succesfactor

Doelen stellen

☆ Succesfactor

Op de agenda

☆ Succesfactor

Beleid maken

☆ Succesfactor

Samen op koers

☆ Succesfactor

Je mag er zijn!

Gestructureerde aanpak

Omdat elke jongere recht heeft op passend onderwijs

Maak werk van meer aanwezigheid op school. Met deze succesfactoren ga je meteen aan de slag. Jongeren, ouders, de school en partners geven met elkaar vorm aan een data-gedreven aanpak. Om zo samen het thuiszitten tegen te gaan én een fijn leerklimaat te creëren.

Werken aan aanwezigheid en welbevinden loont alleen als je er structureel mee aan de slag gaat. Maak het onderdeel van je totale aanpak op school. Dat betekent: in je beleid, werkwijze en communicatie. Zo maak je het verschil. Want als een leerling lekker in zijn vel zit en het naar zijn zin heeft op school, is hij meer aanwezig.

Structurele aandacht voor sociaal-emotionele vaardigheden en mentaal welzijn leidt tot:

- meer welbevinden van leerlingen en docenten
- betere leerprestaties van leerlingen
- meer kansengelijkheid

Op Haagse scholen zetten professionals zich in om passend onderwijs voor elke jongere mogelijk te maken. Samen beginnen ze bij de basis: wat kan de school doen om aanwezigheid en welbevinden te verbeteren?

Er is niet zoiets als dé beste aanpak. Wat je doet, moet passen bij leerlingen, ouders en docenten. Tegelijk zijn er algemene tools, tips en handvatten, waarbij alles start met data: inzicht in wat er speelt. Maak zelf de keuze welke tools jullie school helpen.

 Succesfactor

Doelen stellen

Op tijd ingrijpen dankzij inzicht in data

Méér aanwezigheid begint bij inzicht in de verzuimcijfers en de populatie van je school. De school heeft al veel data beschikbaar. Vaak blijft dit onbenut. Je kunt de data analyseren op school-, klas- en individueel niveau.

Benut ook de data rond welbevinden en koppel dit aan elkaar. Bespreek bijvoorbeeld met leerlingen die vaker afwezig waren explicieter hoe het met ze gaat. En breng de succesfactoren in beeld van leerlingen met wie het goed gaat.

 Kies voor een schoolbrede benadering van welbevinden. De [gezonde school](#) kan helpen bij een gestructureerde aanpak.

Vanuit inzicht in de cijfers, kun je vervolgens aandachtspunten herkennen. Welk percentage van de leerlingen zit op welk niveau van aanwezigheid? Stel met collega's doelen op voor aanwezigheid en bepaal samen hoe je dit wilt bereiken.

 Meer lezen over aandacht voor aanwezigheid? Op de themapagina [Steeds meer grip op verzuim](#) van NCJ vind je interessante artikelen en onderzoeken over aanwezigheid.

Samira Derraz, leerplichtambtenaar Den Haag:

“Het doel is om het verzuim te stoppen vóórdat het wettelijk verzuim wordt van 16 uur in 4 weken.”

Lees het hele [interview met Samira](#) over de preventieve aanpak van leerplicht.

Op de agenda

Focus op aanwezigheid en welbevinden

De voortgang monitoren op basis van data. Tijdig de juiste acties inzetten. Hiervoor ben je als collega's sámen verantwoordelijk. Maak van aanwezigheid en welbevinden binnen de school belangrijke thema's en laat zien hoe ze elkaar raken.

 Geef nog meer inzicht in de cijfers door ze visueel weer te geven. Bijvoorbeeld met het [MTMDSS framework](#) (Multi Tiered, Multi Dimensional System of Supports).

Analyseer de verzuimgegevens op leerling-, klas- of schoolniveau en bespreek dit wekelijks of maandelijks met elkaar. Bespreek ook hoe het gaat met leerlingen en met collega's onderling.

Het is bewezen effectief om hiervoor een 'aanwezigheidsteam' in te richten. Zo voelt iedereen die verantwoordelijkheid. Denk hierbij aan de volgende rollen:

- teamleider (besluitvorming)
- dataspecialist (data-analyse)
- gedrags- en leerdeskundige
- docent of mentor
- administratiemedewerker
- verzuimcoördinator

 Samen aan de slag met de aanwezigheidsaanpak? In de [Handreiking aanwezigheidsregistratie](#) van Ingrado vind je een schat aan informatie.

☆ Succesfactor

Beleid maken

Neem aanwezigheid serieus. Leg dit vast in beleid.

Beleid maken begint met het vormen van een visie. Dit vraagt van alle partijen de bereidheid om elkaar te vinden. Om samen in gesprek te gaan en doelen te stellen. Het is belangrijk om brede overeenstemming te bereiken over het beleid.

Met breed bedoelen we: alle betrokkenen. Dus ouders, jongeren, school, zorg- en partnerorganisaties. Het is belangrijk dat ouders en jongeren het beleid kennen en begrijpen. Dat er uitgangspunten geformuleerd worden. De Leerplichtwet geeft hiervoor kaders.

 Aan de slag met het opstellen van aanwezigheidsbeleid? De [Checklist aanwezigheidsbeleid](#) van Ingrado biedt concrete handvatten.

In de praktijk:

Het Zuid-West College heeft besloten het verzuim terug te dringen op basis van een meer data-gestuurde aanpak. En daarin slagen ze.
Lees meer over de [aanpak op deze school](#).

 Het helpt om een praktisch voorbeeld te hebben om beleid op te stellen. Bekijk het [Routeboek Verzuim en Thuiszitters](#) plus de [praatplaat](#).

Samen op koers

Méér aanwezigheid en welbevinden

Ons advies: betrek personeel, ouders, leerlingen én partners bij je aanpak voor meer aanwezigheid en mentale veerkracht. Organiseer bijvoorbeeld een gemixte denksessie en communiceer over uitkomsten en het vervolg. Zo komt de samenwerking het best tot haar recht. Hier profiteren de leerlingen van.

 Een mooie manier om leerlingen een stem te geven of beleid te toetsen, is een leerlingenarena. Hierbij zitten 6 à 7 leerlingen in een binnencirkel met een gespreksleider (vaak een leraar) en bespreken samen een vraagstuk. Andere leraren zitten in een buitencirkel en luisteren. Na afloop bespreken de leraren de input en halen er verbeteracties uit voor de komende periode. Lees meer op de [website van leerKRACHT](#).

Laat partners als leerplichtambtenaren, JGZ de GGD en sociaal werk aanhaken bij het aanwezigheidsteam. Ze kunnen meedenken over preventieve interventies op collectief niveau.

Blijven evalueren staat centraal in een gestructureerde aanpak. Daarbij blijf je de vraag ‘Doen we (nog) het juiste?’ steeds toetsen aan de aanwezigheidsdata. De uitkomsten kun je regelmatig bespreken met alle betrokken. Indien nodig stel je de plannen en doelen bij.

 Wil je laten zien dat je gestructureerd werkt aan welbevinden? Vraag dan bij de gezonde school het [themacertificaat welbevinden](#) aan.

☆ Succesfactor

Je mag er zijn!

Samen aanwezigheid en veerkracht vieren

Een positieve aanpak stimuleert leerlingen, ouders en collega's. Hiermee breng je aan hen over hoe je samen werkt aan aanwezigheid en welbevinden – en waarom dit zo belangrijk is.

Een positieve aanpak betekent ook: inzetten op preventie. Hiermee versterk je de aanwezigheid van jongeren die vaak wél op school aanwezig zijn. Stel samen met collega's doelen op voor een actieplan.

Acties om schoolaanwezigheid te promoten:

- ✓ posters en banners
- ✓ welkom heten bij de deur
- ✓ teambuilding in de klas
- ✓ sociaal-emotionele programma's voor leerlingen
- ✓ communicatie naar ouders met uitleg over aanwezigheid
- ✓ de klas stuurt een kaartje als een klasgenoot een week ziek is
- ✓ toenemende aanwezigheid vieren

 Geef extra ondersteuning aan kwetsbare (groepen) leerlingen. Meer hierover lees je op de [website van Pharos](#).

Actieplan

Samenwerken met leerlingen

☆ Succesfactor

Oprechte interesse

☆ Succesfactor

Serius nemen

☆ Succesfactor

Aan de slag

☆ Succesfactor

Vergroot de betrokkenheid

☆ Succesfactor

Blijf communiceren

Samenwerken met leerlingen

Omdat leerlingen zelf de beste oplossingen vinden

Uit onderzoek van het CBS (2021: Welzijn en stress bij jongeren in coronatijd) blijkt dat jongeren zich niet gehoord en gezien voelen op school. Zowel landelijk als in het Haagse. Enerzijds heeft het onderwijs hier minder ruimte voor, door de druk binnen het onderwijs. Anderzijds is de behoefte van jongeren hiernaar gegroeid.

Juist daarom is het zo belangrijk om leerlingen vanaf het begin een centrale rol te geven in de aanpak voor meer aanwezigheid en welbevinden. Alleen de leerlingen zelf kunnen je vertellen wat ze nodig hebben. Wat er wel werkt en wat niet.

Jongeren zoeken hun identiteit en pad - en zoeken daarin eerder het gesprek met leeftijdsgenoten. Ze luisteren niet vanzelfsprekend naar volwassenen. In een effectieve aanpak voor meer aanwezigheid en welbevinden staan leerlingen aan het roer. Zij vinden de beste oplossingen. Met als resultaat:

- Leerlingen voelen zich gezien, gehoord en erkend.
- De oplossingen sluiten aan bij hun belevingswereld.
- De oplossingen zijn meer effectief en duurzaam.
- Leerlingen kunnen participeren en van waarde zijn.
- Leerlingen beoordelen het schoolklimaat positiever.
- Leerlingen zijn meer betrokken bij school.
- Leerlingen ontwikkelen vaardigheden en zelfvertrouwen.

In dit actieplan vind je praktische tools waarmee Haagse scholen leerlingen betrekken bij oplossingen voor meer aanwezigheid en welbevinden. En gericht het gesprek met ze aangaan. Kies zelf welke aanpak bij jullie school past.

☆ Succesfactor

Oprechte interesse

Iedere leerling wil gezien en gehoord worden

Samenwerken met leerlingen is cruciaal voor de aanpak van aanwezigheid en welbevinden. Leerlingen willen ook graag betrokken worden. Dat laat hen zien dat ze ertoe doen. Dit is een essentieel onderdeel van hun ontwikkeling.

Alles begint bij de basis: inleving. Weet wie je leerlingen zijn, wat hen bezighoudt en wat ze beweegt. Drie algemene tips hierbij:

- Stel vragen in plaats van dat je dingen vertelt.
- Toon interesse in hun wereld, wees nieuwsgierig.
- Stel oordelen uit en ga 'naast' de leerlingen staan.

Een voorwaarde om de verbinding te maken, is dat jij je als professional ook openstelt. Leerlingen willen ook weten wat jón bezighoudt. Dit geeft een gelijkwaardige relatie.

Meepraten is een recht

Kinderen en jongeren hebben het recht om mee te praten over zaken die hun leven aangaan. Dit staat in artikel 12 in het VN-Verdrag van de Rechten van het Kind. Dus óók over welke oplossingen zij zien om (met plezier) naar school gaan.

 Heeft je school een leerlingenraad? Betrek hen dan bij thema's en laat ze helpen bij de organisatie van bijeenkomsten om medeleerlingen te betrekken.

Serius nemen

Een duidelijke aanpak

Leerlingen vormen zelf de basis voor meer aanwezigheid en welbevinden. Zij kunnen het beste verwoorden wat ze nodig hebben en wat werkt. Laat zien dat hun mening ertoe doet.

Stel open vragen, bijvoorbeeld in een mentorles of leerlingarena:

- Wat maakt dat je wel of niet naar school gaat?
- Wat zijn redenen voor klasgenoten om niet naar school te gaan?
- Wat kan ervoor zorgen dat zij meer naar school gaan?

 Betrek leerlingen bij het aanwezigheidsbeleid van de school. Vraag ze om hulp om bestaand beleid te toetsen en op basis daarvan te verbeteren.

Wat ga je doen met ideeën van je leerlingen? Dit is enorm belangrijk. Wees duidelijk in je aanpak. Niet dat alles dat zij zeggen ook gebeurt - maar wel dat het serieus genomen wordt. Maak het niet te vrijblijvend.

☆ Succesfactor

Aan de slag

Vanaf de start aan de tekentafel

Interventies kunnen nog zo doordacht zijn, maar als leerlingen niet vanaf de start aan de tekentafel zaten, kunnen ze alsnog de plank misslaan. Geef kaders over 'wat' en laat leerlingen zelf het 'hoe' invullen.

In Den Haag kozen scholen ervoor om op drie opeenvolgende manieren samen te werken met leerlingen. Namelijk eerst een-op-een interviews, daarna een brede pizzasessie en vervolgens een dialoogsessie.

 In een-op-een-interviews bevraag je de gedachten en motivaties van leerlingen over een onderwerp. Lees meer in [de Handleiding Interviews](#).

 In een pizzasessie valideer en verrijk je de uitkomsten uit eerder onderzoek (de interviews). Lees meer in [de Handleiding Pizzasessie](#).

Een dialoogsessie geeft inzicht in welke veranderingen leerlingen graag zouden zien binnen de school op bepaalde onderwerpen. Een representatieve groep van 20 leerlingen werkt op een creatieve manier hun ideeën uit.

 In een dialoogsessie werken leerlingen hun behoeftes concreet uit. Dit geeft helder inzicht in wat ze nodig hebben. Lees meer in [de Handleiding Dialoogsessie](#).

Vergroot de betrokkenheid

Verschillende leerlingen anders betrekken

De meest effectieve aanwezigheidsaanpak betreft álle leerlingen, met een vorm die bij ze past. Denk aan leerlingen met een verschillende sociaaleconomische status, werk- of denkniveau, culturele achtergrond, leeftijd etc. Ieders mening telt.

Zoek juist ook die leerlingen op die minder makkelijk van zich laten horen, veel verzuimen of te laat komen, die kwetsbaar zijn. Kijk ook naar creatieve manieren om leerlingen te bevragen op een manier die bij ze past.

Een leerlingarena is zo'n werkvorm om feedback te krijgen van leerlingen. Zij zitten samen in een kring. Daaromheen zit een buitenkring van docenten. De leerlingen beantwoorden de vragen van de gespreksleider. De buitenkring luistert alleen.

 Wil je een leerlingarena organiseren op school? Lees hoe je dit doet op website van [stichting leerKRACHT](#).

 Leerlingen waarmee je hebt samengewerkt kun je vragen om als ambassadeur te fungeren. Laat ze hun ervaringen delen met andere leerlingen.

☆ Succesfactor

Blijf communiceren

Laat van je horen, houd het levend

Met dit laatste punt staat of valt het succes van je aanpak. Het is schadelijk als er input wordt opgehaald bij leerlingen en daar vervolgens niets mee gebeurt. Of dat ze niets terug horen over de resultaten. Dit ondermijnt een toekomstige samenwerking.

Houd het contact met de leerlingen warm. Koppel altijd de resultaten terug als je leerlingen hebt gevraagd om mee te denken. Houd hen en je collega's op de hoogte van vervolgacties. En geef leerlingen ook zelf verantwoordelijkheid, laat ze ervaren leren. Zo laat je zien dat je hun mening serieus neemt.

 De [Praktijkkartaat Welbevinden](#) van het Trimbos instituut beschrijft hoe scholen kunnen werken aan welbevinden in coronatijden. De tips zijn nog altijd nuttig.

Deel wat er is gebeurd en wat er is veranderd, met collega's, leerlingen en met ouders. Dit kan ook ludiek, op creatieve manieren. Leerlingen kunnen daarover meedenken. Deel de betrokkenheid van leerlingen. Zodat het blijft leven.

Actieplan

Contact met ouders

☆ Succesfactor

Inzicht

☆ Succesfactor

Ouderperspectief

☆ Succesfactor

Ouderbeleid

☆ Succesfactor

Positief contact

Contact met ouders

Omdat we samen bijdragen aan leren en welbevinden

Contact met ouders en verzorgers betekent veel voor het leren en welbevinden van hun kind(eren). In het ideale geval wordt er nauw samengewerkt. De driehoek school-ouders-leerling is belangrijk voor een goede ontwikkeling van jongeren.

Het contact van ouders met de school – en de gedeelde verantwoordelijkheid die daarbij komt kijken – noemen we ook wel ‘ouderpartnerschap’. Veel ouders willen graag meer weten van de aanwezigheidsaanpak en hierover meedenken.

Toch zijn de procedures rond verzuim vaak gericht op acties van school, leerplicht en andere partners. De rol van ouders is vooral volgend. Dit terwijl ouders wél ideeën hebben over de aanpak. Zowel voor hun kind als voor het schoolbeleid.

Want alle ouders zijn betrokken bij hun kind en willen het beste. Ouders laten meedenken over wat hun kind nodig heeft, geeft de school ideeën voor de begeleiding. Bovendien voelen ouders zich hierdoor meer betrokken bij de school.

Tegelijk is het zo dat hoe meer ouders samenwerken met de school op brede thema's, hoe meer we het welbevinden van de leerlingen op schoolniveau kunnen verbeteren. Zo ontstaat een positieve samenwerking die zichzelf versterkt.

Hoe geef je dit concreet vorm? Ontdek vier succesfactoren die je kunnen helpen om ouders mee te nemen in het beleid van de school.

Inzicht

Hoe is de samenwerking nu?

Begin bij de basis: inzicht krijgen in het contact met ouders/verzorgers. En in hoe je draagvlak kunt creëren binnen de school voor meer ouderpartnerschap. Hiervoor onderzoek je met collega's het antwoord op vragen als:

- Welke visie heeft ons team?
- Wat gaat er al goed?
- Welke ambities zijn er?

Hieruit volgt een aanpak met korte- en langetermijnverbeterstappen.

Voor het bepalen van deze aanpak kun je een tool gebruiken, zoals het model van Actief Ouderschap. Dit model helpt scholen om structuur te brengen in de aanpak voor meer samenwerking met ouders, aan de hand van vijf partnerschappen:

1. maatschappelijk partnerschap	4. formeel partnerschap
2. pedagogisch partnerschap	5. informeel partnerschap
3. didactisch partnerschap	

In de praktijk: Segbroek College

Tijdens de ouderarena op het Segbroek College in Den Haag gaven ouders aan dat ze het waarderen als ze het óók horen als hun kinderen het goed doen. Positief contact tussen ouders en school kan veel betekenen.

Investeer dus vanaf de start in dit contact en de relatie met ouders. Leer elkaar kennen en spreek verwachtingen uit. Zo leg je een sterke basis voor preventie. Ook kun je zo beter signalen herkennen én daarop reageren.

 Waar hebben ouders eigenlijk behoefte aan? Lees een interessant onderzoek van Ingrado plus de overzichtelijke samenvatting als infographic.

Ouderperspectief

Inzichten delen en oplossingen vinden

De inbreng van ouders is onmisbaar voor een succesvolle aanpak voor meer aanwezigheid en welbevinden. Elkaar willen begrijpen, ligt aan de basis van een goede samenwerking. Onderzoek hoe ouders tegen thema's aankijken.

Als school kun je veel impact maken met een structuur waarin ouders meedenken over oplossingen en veranderingen. Dit kan op verschillende manieren:

- via de medezeggenschapsraad (MR)
- via de ouderraad (OR)
- op ouderavonden
- met een klanttevredenheidsonderzoek
- via een ouderarena
- via een klankbordgroep

Ook kun je een werkgroep samenstellen met ouders en professionals zoals teamleiders en mentoren. Zo neem je ouders direct mee in thema's, waaronder welbevinden en verzuimbeleid.

 Ga met ouders het gesprek aan over welbevinden. Benadruk hoezeer ouders hun kinderen kunnen helpen met leren én op sociaal-emotioneel vlak.

Informeert ouders direct aan het begin van het schooljaar over de verwachtingen, werkwijzen en protocollen rondom verzuim. Deel bijvoorbeeld in de eerste schoolweek een overzichtelijke informatiekaart uit met de belangrijkste informatie.

 Creëer een veilige sfeer voor ouders, zodat ze zich prettig voelen om zaken te delen met de mentor. Bijvoorbeeld als ze vermoeden dat er iets speelt bij hun kind.

☆ Succesfactor

Ouderbeleid

Maak én houd ouders enthousiast

Een effectief ouderbeleid begint bij een heldere visie op samenwerking met ouders. Deze visie beschrijft het ideaalbeeld in ouderpartnerschap. Een werkgroep kan deze visie samen opstellen.

Op basis van de visie kies je een aantal speerpunten uit de behoeften van ouders en kansen voor jullie school (zie succesfactor 1). Deze vormen de basis voor je ouderbeleid. Het beleid krijgt een plek in het jaarplan van de school.

Aandachtspunten voor het ouderbeleid zijn bijvoorbeeld:

- gebruik van ICT
- leermiddelen voor ouders
- gebruik van materialen
- afwisselende organisatievormen

In het plan kun je per partnerschap uit Actief Ouderschap aansluiten bij de situatie van de school. Pedagogisch partnerschap kun je bijvoorbeeld invullen met informatiebijeenkomsten - of ouders draaien een keer mee in de klas.

Het is belangrijk om de aanpak te evalueren. Doe dit bijvoorbeeld elk kwartaal, samen met ouders, leerlingen en eventuele partners. Dit houdt het onderwerp levend bij alle betrokkenen.

In de praktijk: Rijswijks Lyseum/Van Vredenburg College

Het Rijswijks Lyseum/Van Vredenburg College geeft concreet vorm aan ouderpartnerschap. De outreachende oudercoördinator staat in contact met ouders en ontwikkelt structuren waarin zij actief bijdragen. Met dit draaiboek kun je een eerste stap zetten in het versterken van ouderpartnerschap door het organiseren van een bijeenkomst met ouders.

Positief contact

School en ouders vinden elkaar

Hoe creëer je de ruimte actief samen te werken met ouders? Ga met elkaar om tafel, spreek elkaar wanneer dit nodig is. Een effectief hulpmiddel is ook om elk jaar te beginnen met een gericht startgesprek met ouder en leerling.

 Het is waardevol als ouders elkaar goed kennen. Plan bijvoorbeeld elk jaar een nieuwjaarsreceptie. Bekijk in [het draaiboek Kick-off Nieuw schooljaar](#) hoe het Rijswijks Lyceum/ Van Vredenburg College dit vormgeeft.

Als de aanwezigheid van een leerling hapert, is het belangrijk dat ouders weten wat er gaat gebeuren. Wie wordt wanneer betrokken en waarom? Het kan fijn zijn voor ouders als ze hiervoor een vaste contactpersoon hebben binnen de school.

Checklist samenwerking met ouders

- ✓ De school heeft een visie op ouderpartnerschap.
- ✓ Er is elk jaar een startgesprek met ouders en hun kind.
- ✓ Contactmomenten stemmen we af op ouders en leerling.
- ✓ Ouders bepalen mee over belangrijke beslissingen.
- ✓ De school stimuleert ouders die elkaar ondersteunen.
- ✓ We vinden oplossingen om te communiceren met anderstalige ouders.
- ✓ Ouders denken mee over beleid, bijvoorbeeld in een werkgroep.
- ✓ De school ziet ideeën en klachten van ouders als verbeterkansen.

 Werk met sleutelfiguren. Enthousiasmeer hen om andere ouders óók meer met de school te laten samenwerken. Laat ze vertellen over de school en de plannen.

Meer weten?

Deze toolkit is ontwikkeld door Monique Kuik en Mariska Overgaag,
projectleiders tijdens Project Buitenkans.

Projectleider
Monique Kuik
[Linkedin](#)

Projectleider
Mariska Overgaag
[Linkedin](#)